

ארבעה מתחרט עליהן הקדוש ברוך הוא

God Regrets Four Things

מואיז נבון

סוכה נב:

אמר רב חנא בר אחא, אמרי בי רב: ארבעה מתחרט עליהן הקדוש ברוך הוא שבראם, ואלו הן: **גלות, כשדים, וישמעאלים, ויצר הרע**. גלות - דכתיב (ישעיהו נב) ועתה מה לי פה נאם ה' כי לקח עמי חנם וגו'. כשדים - דכתיב (ישעיהו כג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה. ישמעאלים - דכתיב (איוב יב) ישליו אהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו. יצר הרע - דכתיב (מיכה ד) ואשר הרעתי.

- גלות -

Negativity of Galut

ר' **צבי יהודה קוק** – לחיות בארץ היא התנאי מוקדם היסודי שמאפשר לעם ישראל לתפקד כעם.

ספרי זברים פיסקא פ

מעשה ברבי יהודה בן בתירה ורבי מתיא בן חרש ורבי חנניה בן אחי רבי יהושע ורבי יונתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטום וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה +שם/זברים/ יא לא+ וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות את כל החקים האלה אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה.

Zohar (Vaera 29b) - "when other nations rule over her [Israel], the voice departs from her and she becomes dumb."

ישעיהו (מב:ו) אָנִי ה' קְרָאתִיךָ בְּצַדֶּק וְאַחֲזֶק בְּיַדְךָ וְאַצְרֶךָ וְאַתֶּנֶן לְבְרִית עִם לְאוֹר גּוֹיִם: - והאור הוא התורה שתצא להם מציון (רד"ק).

R. Eliezer Berkovits:

Judaism looks upon life as the raw material which has to be shaped in conformity with the spiritual values contained in the Bible.... The teachings of the Torah can therefore reveal their real sense only when there is a concrete reality to which they are applied. Judaism is a great human endeavor to fashion the whole of life, every part and every moment of it, in accordance with standards that have their origin in unchallengeable authority. Its aim is not merely to cultivate the spirit, but infuse prosaic, everyday existence with the spirit.

R. Berkovits, "On the Return to Jewish National Life", 1943

The great spiritual tragedy of the exile consists in the breach between Tora and life, for exile means the loss of a Jewish-controlled environment.... It is incorrect to speak, as it is often done among Jews, of the conflict between Judaism and modern life. For as yet there is no modern Jewish life [in 1943].

Circumstances that lead to Galut

בית ראשון:

יומא ט:

מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים.

ירמיהו ט:יא - מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר:

ירמיהו טז:יא - ואמרת אליהם על אשר עזבו אבותיכם אותי נאם ה' וילכו אחרי אלהים אחרים ויעבדום וישתחוו להם ואתי עזבו ואת תורתי לא שמרו:

איכה רבה (וילנא) פתיחות ב

ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' שמואל ברבי יצחק אמר: מצינו שויתר הקב"ה על עבודת כוכבים ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר על מאסה של תורה שנאמר על מה אבדה הארץ, על עבודת כוכבים ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים אין כתיב כאן אלא על עזבם את תורתך, ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' חייא בר אבא אמרי כתיב (ירמיה ט"ז) ואותי עזבו ואת תורתך לא שמרו, הלואי אותי עזבו ותורתך שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזירן למוטב, רב הונא אמר למוד תורה אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה...

מהר"ל תפארת ישראל - הקדמה

"דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב: +ירמיהו ט+ מי האיש החכם ויבן את זאת? דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב: +ירמיהו ט+ ויאמר ה' על עזבם את תורתך וגו', היינו לא שמעו בקולי, היינו לא הלכו בה! אמר רב יהודה אמר רב: שאין מברכין בתורה תחלה" (נדרים פא.).
ודבר זה מן התימה, שיהיה חרבן הארץ בשביל שלא ברכו בתורה תחלה, ולא בשביל עכו"ם וגילוי עריות ושפיכות דמים שהיו בבית ראשון. ... אלו היו מברכין בתורה תחלה, מה שהוא יתברך סבה לתורה ונתן להם התורה, והיו דבקים בו יתברך באהבה במה שנתן תורה לישראל, ומצד הדבקות הזה היה השי"י סבה גם כן שלא תתבטל התורה. ... ואל יקשה לך, למה לא היו מברכים בתורה תחלה, אבל הכוונה על הברכה בעצמה היא האהבה הגמורה והדבקות אל השם יתברך, לאהוב השם יתברך במה שנתן תורה...

בית שני:

שבת נו:

אמר רב יהודה אמר רב: אילמלי לא קיבל דוד לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד, ולא עבדו ישראל עבודה זרה, ולא גלינו מארצנו. ... אמר רב יהודה אמר שמואל: בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאלי ונעץ קנה בים, ועלה בו שירטון, ועליו נבנה כרד גדול [של רומי]. במתניתא תנא: אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחד בדרך נבנה צריף אחד, וזהו איטליאה של יון.

יומא ט:

מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים.

גיטין נה:ג:

אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: (משלי כ"ח) "אשרי אדם מפיח תמיד ומקשה לבו יפול ברעה"? [רש"י - דואג לראות הנולד שלא תארע תקלה בכך אם אעשה זאת]. אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים ... דההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא, עבד סעודתא, אמר ליה לשמעיה: זיל אייתי לי קמצא, אזל אייתי ליה בר קמצא. אתא אשכחיה דהוה יתיב, אמר ליה: מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא, מאי בעית הכא? קום פוק! אמר ליה: הואיל ואתאי שבקן, ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא, אמר ליה: לא. אמר ליה: יהיבנא לך דמי פלגא דסעודתך! אמר ליה: לא. אמר ליה: יהיבנא לך דמי כולה סעודתך! א"ל: לא. נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה. אמר: הואיל והווי יתיב רבנן ולא מחו ביה, ש"מ קא ניחא להו, איזיל איכול בהו קורצא בי מלכא. אזל אמר ליה לקיסר: מרדו בך יהודאי! א"ל: מי יימר? א"ל: שדר להו קורבנא, חזית אי מקרבין ליה. אזל שדר בידיה עגלא תלתא. בהדי דקאתי שדא ביה מומא בניב שפתים, ואמרי לה בדוקין שבעין, דוכתא דלדין הוה מומא ולדידהו לאו מומא הוא. סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות, אמר להו רבי זכריה בן אבוקולס, יאמרו: בעלי מומין קריבין לגבי מזבח! סבור למיקטליה, דלא ליזיל ולימא, אמר להו רבי זכריה, יאמרו: מטיל מום בקדשים יהרג! אמר רבי יוחנן: ענוותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס, החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו, והגליתנו מארצנו.

Indispensability of Galut

איכה רבה (וילנא) פרשה ד"ה [יד] כלה ה'

כתיב (תהלים ע"ט) "מזמור לאסוף אלהים באו גוים בנחלתך", לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאסף נה' לאסף קינה לאסף, ומה אומר מזמור לאסף, אלא משל למלך שעשה בית חופה לבנו וסיידה וכיידה וציירה ויצא בנו לתרבות רעה, מיד עלה המלך לחופה וקרע את הוילאות ושיבר את הקנים ונטל פדגוג שלו איבוב של קנים והיה מזמר, אמרו לו המלך הפך חופתו של בנו ואת יושב ומזמר, אמר להם מזמר אני שהפך חופתו של בנו ולא שפך חמתו על בנו, כך אמרו לאסף הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר, אמר להם מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל, הדא הוא דכתיב ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה.

דברים (כט:כג-ל:ג)

ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה: ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם אשר כרת עמם בהוציאם אתם מארץ מצרים: ... ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת פיוס הזה: ... והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה: ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוה היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך: ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה:

- כשדים -

Negativity of Kasdim

בראשית י: ח - וְכֹשֶׁף יֵלֵד אֶת נִמְרֹד הוּא הֵחֵל לְהִיּוֹת גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ - להמריד כל העולם על הקב"ה בעצת דור הפלגה (רש"י):

בראשית י: ט - הוּא הָיָה גִבּוֹר צִיד לְפָנָי ה' עַל כֵּן יֵאמָר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי ה' - צד דעתן של בריות בפיו ומטען למרוד במקום (רש"י):

רמב"ן בראשית יא: ב - אבל היודע פירוש שם, יבין כוונתם ממה שאמרו "ונעשה לנו שם" - וידע כמה השיעור שיזמו במגדל לעשותו, ויבין כל הענין, כי חשבו מחשבה רעה, והעונש שבא עליהם להפרידם בלשונות ובארצות מדה כנגד מדה, כי היו קוצצים בנטיעות. - מקצץ בנטיעות שקצץ הדברים המיוחדים והפרידן זה מזה ואמר שהם ב' רשויות וזהו בכלל עובד אלהים אחרים (מהרש"א חגיגה יד):

סנהדרין קט.

תניא, רבי נתן אומר: כולם לשם עבודה זרה נתכוונו, כתיב הכא (בראשית י"א) נעשה - לנו שם, וכתוב התם (שמות כ"ג) ושם אלהים אחרים לא תזכירו, מה להלן עבודה זרה - אף כאן עבודה זרה.

Indispensability of Kasdim

בראשית רבה (וילנא) פרשה לט

... אבינו אברהם אומר: תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג? הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם...

R. Chaim Eisen, "You Will Be Like God"

"... it is to the yetzer hara – in particular, to the basis for spiritual creativity, 'yetzer of idolatry' – that we are beholden for this unique prophetic capacity. For a true prophet of God, then, the yetzer hara is apparently *not* "evil." This is the legacy of Avraham, the first prophet of the nation of Yisrael, who "made his yetzer ra good" (Yer. Berachot 9:5 [60a], Yer. Sotah 5:5 [25b] – quoted in Eisen, p.75).

תלמוד בבלי מסכת יומא דף סט עמוד ב

They said, "Woe! Woe! It is this [yetzer of idolatry] that destroyed the Temple and burnt His Sanctuary and killed all the righteous and exiled Israel from its land, and still it is dancing among us? **Did You [God] not give it to us only to receive reward through it? We do not want it, and we do not want its reward!**" ... They sat in fasting three days and three nights. [The yetzer of idolatry] was delivered to them. It came out as a lion of fire from the chamber of the Holy of Holies. Said the prophet [Zecharyah] to Yisrael, "It is the yetzer of idolatry!" ... As they seized it, a hair was loosed from its mane, and it raised its voice, and its roar went through four hundred parasangs. They said, "What shall we do? Perhaps, God forbid, heavenly mercy is upon it [protecting it]!" Said the prophet [Zecharyah] to them, "Cast it into a leaden caldron, and cover its mouth with lead, because lead absorbs sound."

בייא, בייא! היינו האי דאחרביה למקדשא, וקליה להיכליה, וקטלינהו לכולהו צדיקי, ואגלינהו לישראל מארעהון, ועדיין מרקד בין. כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא - לא איהו בעינן. ולא אגריה בעינן. נפל להו פיתקא מרקיעא, דהוה כתב בה אמת. אמר רב חנינא, שמע מינה: חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת. אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא, מסרוהו ניהליהו. נפק אתא כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים. אמר להו נביא לישראל: היינו יצרא דעבודה זרה, שנאמר +זכריה ה+ ויאמר זאת הרשעה. בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממזייא, ורמא קלא, ואזל קליה ארבע מאה פרסי. אמרו: היכי נעביד? דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא. אמר להו נביא: שדיוהו בדודא דאברא, וחפיוהו לפומיה באברא, דאברא משאב שאיב קלא, שנאמר +זכריה ה+ ויאמר זאת הרשעה וישלך אתה אל תוך האיפה וישלך את אבן העופרת אל פיה.

- ישמעאל -

Negativity of Yishmael

בראשית (טז:יא-יב)

(יא) וַיֹּאמֶר לָהּ מֵלֶאֱנָד ה' הֲנִיךְ הָרָה וְיִלְדֶתָ בֶן וְקָרָאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנִיָּךְ : **(יב)** וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא אָדָם יָדוּ בְכָל יָמָיו כֹּל בּוֹ וְעַל פְּנֵי כָל אֲחָיו יִשְׁכֹּן :

בראשית (כא:ח-י)

(ח) וַיִּגְדַּל הַיְלָד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אֲבָרְהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמִל אֶת יִצְחָק : **(ט)** וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק : **(י)** וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ כִּי לֹא יִירֶשׁ בֶּן הָאִמָּה הַזֹּאת עִם בְּנֵי עַם יִצְחָק :

"It was just a joke",
says mother.

רש"י בראשית (כא:י) עם בני וגוי - מתשובת שרה "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני" אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים, כדאת אמר (משלי כו: יח - יט) כְּמַתְּלֵהָ [משתעשע] הִיךָ זָקִים [חצים וְמוֹת] ואמר "הלא משחק אני":

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק לא

... ולמה נקרא שמו ישמעאל? שעתיד לשמוע הקב"ה באנקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים לפיכך נקרא שמו ישמעאל...

Indispensability of Yishmael

Zohar (Vaera 32a) - Woe upon that very time when Yishmael was born into the world and then circumcised. What did the Holy One do in view of the claim of the angel-prince of Yishmael? He estranged the children of Yishmael from their supernal connection to the sacred and gave them a place below in the Holy Land because of the circumcision that they perform.

In the future, the children of Yishmael will rule in the Holy Land for a long period while the land is totally empty, just as their circumcision is empty and without completion. And they will prevent the children of Israel from returning to their place, until the merit of their circumcision is completed.

בראשית יז - (י) זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זְרַעְךָ אַחֲרַיִךְ הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר : **(יא)** וּגְמַלְתֶּם אֶת בֶּשֶׂר עֲרֻלְתְּכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם : - יהיה לאות הברית שכרתי עם אברהם ועם זרעו אחריו שיהיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים ויעשו מצותי אשר אצוה אותם ואני אברכם ואשמרם, וזה יהיה לכם לאות ולזכרון... (רד"ק).

Zohar (Lech Lecha 93b) – When Israel vowed to observe this sign [of the brit] their enemies were overcome and blessing returned to the land.

- יצר הרע -

Negativity of Yetzer Hara

בראשית (ו:ה)-

וַיֵּרָא ה' כִּי רָבָה רָעַת הָאָדָם בְּאָרְצוֹ וְכָל יֵצֵר מַחְשַׁבֹת לִבּוֹ רָע כָּל הַיּוֹם:

בראשית (ח:כא)-

וַיֵּרָח ה' אֶת רֵיחַ הַגְּיָחִיחַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל לִבּוֹ לֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִבּ הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא אֶסֶף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי פֶּאֶשֶׁר עֲשִׂיתִי:

תלמוד בבלי מסכת חגיגה טז. -

ואין רע אלא יצר הרע...

בראשית רבה (וילנא) פרשה ח ד -

א"ר ברכיה בשעה שבא הקב"ה לבראת את האדם הראשון ראה צדיקים ורשעים יוצאים ממנו, אמר אם אני בורא אותו רשעים יוצאים ממנו, ואם לא אברא אותו היאך צדיקים יוצאים ממנו, מה עשה הקב"ה הפליג דרכן של רשעים מכנגד פניו, ושיתף בו מדת רחמים ובראו הה"ד (תהלים א) כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד, איבדה מכנגד פניו ושיתף בו מדת רחמים ובראו, ר' חנינא לא אמר כן, אלא בשעה שבא לבראת את אדם הראשון נמלך במלאכי השרת ואמר להן נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, אמרו לו אדם זה מה טיבו, אמר להן צדיקים עומדים ממנו, הדא הוא דכתיב כי יודע ה' דרך צדיקים כי הודיע ה' דרך הצדיקים למלאכי השרת, ודרך רשעים תאבד, איבדה מהם, גילה להם שהצדיקים עומדים ממנו ולא גילה להם שהרשעים עומדים הימנו, שאלו גלה להם שהרשעים עומדים הימנו לא היתה מדת הדין נותנת שיברא.

בראשית רבה (וילנא) פרשה ח ה -

א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, הה"ד (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ הה"ד (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב (תהלים פה) אמת מארץ תצמח, רבנן אמרי לה בשם ר' חנינא בר אידי ורבי פנחס ורבי חלקיה בשם רבי סימון אמר, מאד, הוא אדם, הה"ד וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, והנה טוב אדם, ר' הונא רבה של צפורין אמר עד שמלאכי השרת מדיינין אלו עם אלו ומתעסקין אלו עם אלו בראו הקב"ה, אמר להן מה אתם מדיינין כבר נעשה אדם.

Indispensability of Yetzer Hara

Perhaps you will say: Why did He create the yetzer hara, about which it is written, for the yetzer of man's heart is evil from his youth" (Ber 8:21)? You say that it is evil; who can make it good? Said the Holy One Blessed Be He: **You make it evil!** Why is it that a child of five or six or seven or eight or nine does not sin, but only from age ten and on – and then he cultivates the yetzer hara? Perhaps you will say: No one can safeguard himself [from being corrupted]! Said the Holy One Blessed be He: **You made it evil!** Why is it that, when you were a child, you did not sin and, when you grew up, you sined? And [furthermore] there are so many things in the world that are more refractory than the yetzer hara and more bitter than the lupine, and you diligently seethe it and sweeten it in water seven times until it becomes palatable – and likewise mustard and capers and many [other] things. And if you sweeten for your use [intrinsicly] bitter things that I created, how much more so [could you sweeten] the yetzer hara, which is delivered into your hands!

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בראשית סימן ז (ז) -

ויאמר ה' אלהים הן האדם זה שאמר הכתוב לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר (קהלת ז) לא בראו הקב"ה שנקרא צדיק וישר את האדם בצלמו אלא כדי להיות צדיק וישר כמוהו, ואם תאמר למה ברא יצר הרע שכתוב בו כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ח) אתה אומר שהוא רע מי יוכל לעשותו טוב אמר הקב"ה אתה עושה אותו רע למה תינוק בו חמש בן שש ושבע ושמונה ותשעה אינם חוטאים אלא מבן עשר ואילך ואז הוא מגדל יצר הרע, ואם תאמר אין אדם יכול לשמור את עצמו, אמר הקב"ה אתה עשית אותו רע למה תינוק היית ולא חטאת, נתגדלת וחטאת, וכמה דברים קשים יש בעולם יותר מיצר הרע ומרים ממנו ואתם ממתקין אותו, אין לך מר מן התורמוס ואתה שוקד לשלקן ולהמתיקן במים ז' פעמים עד שהוא נעשה מתוק וכן חרדל וצ'ף ודברים הרבה, ומה מרים שבראתי אותן ממתקין לצורךך, יצר הרע המסור בידיך עאכ"ו!!

בראשית רבה (וילנא) פרשה ט ז -

רבי נחמן בר שמואל בר נחמן בשם רב שמואל בר נחמן אמר הנה טוב מאד זה יצר טוב והנה "טוב מאד" זה יצר רע, וכי יצר הרע טוב מאד, אתמהא, אלא שאלולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה, ולא הוליד ולא נשא ונתן, וכן שלמה אומר (קהלת ד) כי היא קנאת איש מרעהו.

"They said: Since this is a time of divine grace, let us pray for mercy for the yetzer hara. They prayed for mercy, and he was handed over to them. He said to them: Realize that if you kill him, the world goes down. They imprisoned him for three days, then looked in the whole land of Israel for a fresh egg and could not find one

תלמוד בבלי מסכת יומא דף סט -

...אמרו: הואיל ועת רצון הוא נבעי רחמי איצרא דעבירה. בעו רחמי ואמסר בידיהו. אמר להו: חזו דאי קטליתו ליה להווא - כליא עלמא. חבשוהו תלתא יומי, ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכח.

מדרש תהלים (בנבר) מזמור ט -

רב בריה דשמואל בשם שמואל אמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד (בראשית א לא), זה יצר הרע, וכי יצר הרע נקרא טוב, אלא ללמד שאלמלא יצר הרע לא היה אדם נושא אשה, ולא הוליד ממנה בנים, ולא היה העולם מתקיים.

זוהר - מדרש הנעלם כרך א (בראשית) פרשת תולדות דף קלח

עמוד א -

The yetzer hara is as necessary for the world as rain, for were it not for the yetzer hara, rejoicing in the discussion of Torah laws would not be

רבי יצחק ברי יוסי הוה אתי מקפוטקיא ללוד פגע ביה רבי יהודה אי"ל רבי יצחק תאמר דחבירנא חכימי מתניתא אתערו להאי עניינא דיצר הרע יתנשי מן עלמא בר ההיא שעתא לזיווגא אי"ל חייך הכי אצטרך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם דאלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתא לא ליהוי...

גאון מוילנא, בירורי אגדות על ברכות סא:

כל מעשי בראשית [כולל היצר הרע] הם טובים כי היצר הרע עוזר לצדיקים ועיקר עבודתם היא על ידיו, כידוע.

ברכות ט: ה -

(דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ובכל מאדך בכל ממונך דבר אחר בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך.

תפארת ישראל, ברכות ט: ה

צריך להשתמש באש היצר הרע – כמו תאוה, כעס, גאוה, קינא – להלהיב עצמו לעשות את המצוות ומעשים טובים.

אליהו רבה (איש שלום) פרשה טז -

אלמלי יצר הרע כל אותו כבוד לישראל מנין!?